

Tétel 02.

BABITS MIHÁLY ELSŐ KÖLTŐI KORSZAKA

TANTÁRGY	SZINT	TÍPUS
Irodalom	Középszint	Tétel

TÉMAKÖR	Életművek
TANANYAG CÍME	Babits Mihály első költői korszaka

A tétel vázlata:

- I. Babits lírájának újdonsága
- II. Babits költői pályájának indulása
- III. Babits első kötetének szerkezete
- IV. Babits első költői korszakának tematikus és formai sokszínűsége

I. Babits lírájának újdonsága

Nemes Nagy Ágnes szerint a századelőn két nagy hatású költő indulása befolyásolta a magyar líra fejlődéstörténetét: az egyik Ady Endre, a másik Babits Mihály volt, különös látás- és ábrázolásmódjuk miatt.

**Ady
látásmódja**

**Ady
ábrázolásmódja**

Ady Endre: a valóságot másként látta + máshogy ábrázolta.

Babits Mihály: **másról írt**, mint a megszokott + **másként is ábrázolta**.

**Babits
témái**

**Babits
stílusa és
versformái**

(Ady és Babits költészetének bővebb összehasonlítását lásd a kapcsolódó segédanyagban!)

Másról írt... (= TARTALOM) azaz **Babits témái:**

- **bölcseleti** költészet (a megismerés lehetőségei/korlátai),
- **egyetemes kérdések** foglalkoztatják,
- **újklasszicizmus** (**antik motívumok**).

Másként is ábrázolta... (= FORMA) azaz **Babits stílusa, versformái:**

- **klasszikus műfajok**,
- újklasszicizmus (**antik versformák**).

Újklasszicizmus: a századelőn megjelenő irányzat, mely a *klasszicizmus* elveinek feltámasztására törekszik. A **klasszicizmus** a 18. század második felétől uralkodó stílusirányzat, korstílus volt, mely az ókori görög-római művészeti elveket, szépségesezményt tartja meghatározónak. Az újklasszicista szerző két utat követhet: a modern gondolatokat fejezi ki antik műformában, vagy a régi gondolatot „öltözteti” új, modern műformába.

Tétel 02.

BABITS MIHÁLY ELSŐ KÖLTŐI KORSZAKA

Babits Mihály első, **Levelek Írisz koszorújából** című verseskötetében is **a tartalom** és **a forma sokszínűségét** dicsőítette, hangsúlyozta.

Az induló Babits célja, hogy **filozofikussá** tegye költészetét, és túllépjen a **romantikus énlírán**.

Közvetlenül
szólal meg
benne a **lírai én**.

A **lírai én** az, aki a
versben beszél: azaz a
vers alánya.

Filozofikussá tenni költészetét...

- Babits filozófusnak készült, és csak fogarasi (tanári) évei alatt döntött úgy, hogy költő lesz.
- A századfordulón pezsgett a magyar filozófiai élet. (Pl. ekkor kezdték lefordítani a klasszikus és kortárs filozófusok műveit magyarra.)
- A fiatal Babitsot szinte az egész **filozófiatörténet** érdekelte:
 - az ókori a középkori bölcselők,
 - az angol empiristák,
 - Schopenhauer,
 - Nietzsche,
 - William James,
 - Bergson, hogy csak néhányat említsünk.

(Róluk még bővebben is olvashatsz később!)

„Mikor együtt voltunk,
Tudom, hogy szerettél.
Akkor meleg nyár volt,
Most tél van, hideg tél.”

(Petőfi: Reszket a
bokor, mert...)

Túllépni a romantikus énlírán...

- A romantikus énlíra lényege: a lírai én áll a költemény középpontjában, és közvetlenül szólal meg a versben.
- Babits többféle módon törekedett e vershelyzet megváltoztatására, illetve a **lírai én kiiktatására**.
- A törekvés tehát egy objektív, azaz tárgyias költészet létrehozása.

A lírai én kiiktatása (módszerek):

- Az **iker- vagy párversek**ben megkettőzi a lírai ént (pl. *Strófák a wartburgi dalnokversenyből*).
- A **perszóna- vagy álarcversek**ben közvetítőt iktat a lírai én és az olvasó közé (pl. *Zrínyi Velencében*).
- A **tárgyversek**ben pedig teljesen megszünteti a lírai ént.

II. Babits költői pályájának indulása**Előzmények**

- A budapesti bölcsészkar magyar-francia, majd latin szakos hallgatója.
- Négyesy László egyetemi tanár stílusgyakorlati szemináriumán ismerkedett meg Kosztolányi Dezsővel és Juhász Gyulával.
- Kosztolányi és Juhász Gyula biztatta, hogy tegye közzé verseit.
- A *Holnap* című válogatáskötetben (antológia) jelentek meg először versei.
- Osvát Ernő, a Nyugat szerkesztője is felfigyelt tehetségére, és rendszeresen közölni kezdte verseit a lapban.
- 1909-ben jelent meg a *Levelek Írisz koszorújából* című első kötete.

Babits már első kötetében **érett** irodalmi alkotásokkal, **szerkesztői koncepcióval** állt a közönség elé. (Ady vagy Kosztolányi első kötetéről ezt nem mondhatjuk el.)

Az „érett” alkotás jellemzői:

- sokáig érlelt, finomíttatott versek,
- átgondoltság, tudatosság,
- aprólékos kidolgozottság,
- részletgazdagság,
- tartalom és forma harmóniája.

Úgy született hajdan a vers az
ujjam alatt,
ahogy az Úr alkotott valami
szárnyas
fényes , páncélos, ízelt bogarat.

(Babits: *Cigány a siralomházban*)

Babits Mihály első pillanattól nagyon igényesen és szigorú műgonddal dolgozott. Ebben hasonlított az ókori ódaköltőre, **Horatiusra**, aki szerint:

- az alkotómunka folyamatos finomítgatást igényel,
- addig kell csiszolgatni a verset, míg gyémántszerűen tökéletes nem lesz,
- egy vershez nem kevesebb, mint 9 év (!) érlelés, csiszolgatás szükséges.

Szerkesztői koncepció:

- Tudatosan megszerkesztett kötet.
- A címében szereplő Írisz (a szivárvány istennője) a világ és a világot rögzítő versek formai és tartalmi sokszínűségére utal.
- A kötet programadó verssel nyit, melyben a megismerés- és teljességvágy szólal meg.
- A záró vers az emberi megismerés korlátairól, a teljességvágy ellehetetlenüléséről szól.

III. Babits első kötetének szerkezete

A *Levelek Írisz koszorújából* című kötet szerkezete **három pillérre** épül.

Első pillér

IN HORATIUM (1904)

- Ez a kötet **programadó** nyitóverse.
- A cím jelentése kettős, mert a latin „in” előjárószt használhatjuk „szemben” és „nevében” értelemben is. Így tehát a cím fordítása lehet:
 - „Horatius ellen”,
 - vagy „Horatius szellemében”.
- A vers filozófiájának alapjául a horatius-i és a hérakleitoszi világfelfogás, életelv szolgál.

BABITS KÖLTŐI PROGRAMJA

SZEMPONT	HORATIUS	HÉRAKLEITOSZ
VERSBE EMELT IDÉZET	<p>A vers dőlt betűvel szedett felütése a római költő, Horatius ódáinak III. könyvéből, a „Római ódák” közül való. Az első óda kezdő sora – Babits szabad fordításában.</p> <p>„Odi profanum vulgus et arceo...”</p>	<p>Az örökké változó, folyamatosan áramló, megújuló világ gondolatát Hérakleitosz görög filozófustól vette át Babits. Hérakleitosz egyik leghíresebb gondolata el is hangzik a versben.</p> <p>„Pantha rhei.”</p>
IDÉZET JELENTÉSE	<p>Jelentése: Gyűlölöm a közönséges tömeget és távol tartom magamat tőle.</p>	<p>(Szó szerint: „Minden folyik.”) Jelentése: Nem lépsz be kétszer egy patakba.</p>
IDÉZET ÉRTELMEZÉSE	<p>Ez a szellemi arisztokratizmus, a művelt ember felsőbbrendűség érzésének kifejezése.</p>	<p>Ez a változás, a világ jelenségeinek folyamatos áramlásban való létének megfogalmazása.</p>
MOTÍVUMOK	<p>Horatiust idéző motívumok: a kikötő és az „arany középút” gondolata. (Az „arany középút” a „középszer” követője távol tartja magát a szélsőségektől. Metaforája egy hajó, amely óvakodik a parti sziklától és a nyílt tengertől egyaránt: a kettő között halad.)</p>	<p>Hérakleitoszt idézi a tűz és a víz motívum folyamatos jelenléte a versben.</p> <p>(Hérakleitosz szerint a tűz és a víz a világ két princípiuma, őseleme.)</p>
FILOZÓFIA	<p>Horatius „arany középszer” és a sztoikus megelégedés gondolatával szemben a „soha-meg-nem-elégedést”, a „mindenségyvágyat” hirdeti ódájában Babits költői hitvallásaként (ars poetica).</p>	<p>Az állandóság és a változás dialektikáját (ellentétes erők kölcsönhatását, „harcát”) a „szabad szolgál” oximoron jelöli.</p> <p>(Az oximoronban egymást kizáró gondolatokat rendezünk egységbe.)</p>

Tétel 02.

BABITS MIHÁLY ELSŐ KÖLTŐI KORSZAKA

VISZONY	Egyszerre példaképe („szellemében”) Horatius és „ellenfele” („szemben”). Ennek megfelelően bár Horatius gondolatait elveti a költő, mégis a római szerző kedvelt műfajában (óda) és versformájában (alkaioszi strófa) alkotja meg versét.	Babits szerint a költészet akkor képes létezni, akkor marad eleven és életteli, ha örökké megújul. Ez a gondolat egybevág Hérakleitosz bölcséletével.
---------	---	---

Második pillér

HÚNYT SZEMMEL

- A kötet $\frac{3}{4}$ részénél találkozhatunk a verssel.
- Dőlt betűvel (kurzív) szedett verscíme emeli ki a többi vers közül.
- A magyar szecessziós líra egyik legszebb alkotásának tartják: a szecessziós életérzés közvetítőjének.
- A vers a megismerés egy másik vetületére irányítja figyelmünket: a logikus aggyal megszerzhető tudás, világmagyarázat helyett, az intuíció, az álmok, a misztikum által feltárható valóság felé.
- A behunyt szem motívuma a külső tapasztalásról a belső tapasztalásra („belső szem”) helyezi át a hangsúlyt.
- A valóságba belefáradó, azt megunó, csodára vágyó ember verse ez.

Harmadik pillér

A LÍRIKUS EPILÓGJA (1903)

- A vers címében szereplő „epilóg”, vagyis epilógus zárszót, utóhangot jelent.
- A vers valóban a kötet zárszava: ez az utolsó vers is egyben.
- Lírikusi zárszóvá úgy válik, hogy **Schopenhauer** szubjektív idealista filozófiájának jegyében a költő önmagába zártságának problémáját fogalmazza meg:
 - a megismerésnek számos gátja van, a legelemibb maga az ember,
 - a világot önmagunkon, saját szubjektumunk szűrőjén keresztül tapasztaljuk meg,

- a megfigyelő (megismerés alanya) és a megfigyelt (megismerés tárgya) között nincs éles határ,
 - nem lehetünk sohasem objektívek, nem alkothatunk tárgyilagos véleményt,
 - a világ teljessége így megismerhetetlen marad a számunkra.
- Schopenhauertől átvett motívumok (filozófiai toposz): „vak dió”, „bűvös kör”.
 - Nietzsche-től átvett motívumok: „óméga és alfa”, „vágy nyila”.
 - A vers formája is zárt: a szonett forma a líra egyik legzártabb, „legfeszesebb” versformája.

IV. Babits első költői korszakának tematikus és formai sokszínűsége

Babits első költői korszakához két kötetet sorolunk: a *Levelek Írisz koszorújából* és a *Herceg, hátha megjön a tél is!* című köteteket. Mindkét kötetére egyaránt jellemző a **tematikus** és **formai** sokszínűség.

Témái

Babits Mihály **poeta doctus**, azaz tudós költő volt.

- Eredetileg filozófusnak készült – **filozofikus versek** sorát alkotja.
- Széles klasszikus műveltséggel rendelkezett.
- „Kérdező költő” – Németh G. Béla nevezte így, mert Babits – a „kinyilatkoztató” Adyval szemben – a kérdések, kételyek, elmélkedés költője.
- Verseiben meghatározó a filozofikus szemlélet, problémafelvetés.

Filozofikus versek

FILOZOFIKUS PROBLÉMAFELVETÉS		
FILOZÓFUS	FILOZÓFIA	VERSCÍM
Horatius	<=> „arany középút” <=> sztoikus megelégedés	<i>In Horatium</i>
Hérakleitosz	„Pantha rhei.”	<i>In Horatium</i>
Schopenhauer	szubjektív idealizmus	<i>A lírikus epilógja</i>
Nietzsche	„A vágy nyila.” (a boldogságkeresés eszköze)	<i>A lírikus epilógja</i>
Bergson	objektív és szubjektív idő	<i>Esti kérdés</i>
William James	tudatfolyam-elmélet	<i>Messze... messze...</i>

Nietzsche

- A XX. század egyik legnagyobb hatású filozófusa volt.
- Híres mondása: „Isten halott”, ami az übermensch-elmélet alapját is képezte. (Isten helyére áll az emberfeletti ember, aki képes metafizikai támogatás nélkül is boldogulni, önmagának célt teremteni.)
- Nevéhez fűződik az Adynál is jelentkező zsenikultusz, öntudat és a kiválasztottság élménye.

Bergson

- A XX. század jelentős filozófusa volt.
- Többek között *A nevetés* című könyv szerzője, mely a komikum problémáját járja körbe.
- Bergson nevéhez fűződik az objektív és szubjektív idő megkülönböztetése.
- Az objektív idő az, amit órával mérhetünk, míg a szubjektív idő a megélt időt jelenti. (Pl. Egy matekóra tűnhet örökkévalóságnak, míg a barátainkkal töltött idő rendszerint pillanatok alatt elrepül.)

William James

- Neves amerikai pozitivista filozófus.
- A pozitivizmus filozófia és megismerési módszer is egyben. A pozitivisták szerint a világot empirikus (tapasztalati) úton lehet megismerni. Csak ami érzékelhető (pozitív), csak azt vizsgálhatjuk.
- William James a tudatfolyam-elmélet atyja. Eszerint az emberi elme szüntelen áramlásként fogható fel. A világ így állandó változásában képeződhet le az emberi tudatban.

Formái

VERSFORMA		
VERSCÍM	VERSFORMA/MŰFAJ	TARTALON ÉS FORMA ÖSSZEFÜGGÉSE
<i>In Horatium</i>	alkaioszi strófa	Bár Horatius elveivel szembe fordul, a római költő kedvelt strófászerkezetét használja közben.
<i>Mozgófénykép</i>	anapestus daktilus	Az anapestusok és daktilusok lüktetése visszaadja a film pergésének zaját, illetve a film mozgalmasságát.
<i>A lírikus epilógja</i>	szonett	A magunkba zártság érzékeltetésére használja az egyik legzártabb versformát.
<i>Új Leoninusok</i>	disztichon	A disztichon hexameterei andalgóssá, merengővé teszik a verset (tökéletes az esti csendéletek és életképek megrajzolására), a pentameter azonban cezúrájának (verslába kettémetsző sormetszet) köszönhetően megtöri újra és újra a monotóniát, ahogy a hangulatot is a készülő vihar képei.

STÍLUS		
VERSCÍM	STÍLUSIRÁNYZAT	LEÍRÁS
<i>Mozgófénykép</i>	futurizmus elemei	Verbális (igei) stílusban szólal meg a szöveg, halmozva jelennek meg benne a mozgalmak képek. A futuristák szerették ezt a formát a lendület, a felgyorsult évszázad sebességkultuszának érzékeltetésére használni.
<i>Fekete ország</i>	szimbolizmus	A fekete szín szimbolikáját használja a vers, így fedve fel számtalan árnyalatát. A vers a fekete szín kizárólagos használata miatt monokróm (egyszínű), ám ettől egyáltalán nem válik még monotónná (egyhangú). A fekete szó ismétlése a versnek különleges ritmust kölcsönöz. Bár stílusa nominális (névszói), ritmusának köszönhetően dinamikus, pergő vers születik belőle. A költemény végére a „fekete” legsötétebb árca tárul elénk: a minden dolgok mélyén rejtő gonosz megtestesülése. Babits felfogásával (a sokszínűség, a változatosság az élet lényege) tökéletesen összhangban van a vers (az egyszínűségben a gonosz, a romlottság jelenik meg).
<i>Messze... messze...</i>	impresszionizmus	A vers az egyes országok hangulatát, jellegzetességeit pillanatnyi benyomások formájában rögzíti. Ahogy a képeslapok is teszik ezt. A pillanatnyiség és kirakatszerűség azonban arra is figyelmeztet, hogy ez csak a felszín, külsőségei alapján az adott világ megismerhetetlen. Az elmélyült megismeréshez azonban egy emberöltő nem elég. Így csak a felszín, a benyomások maradnak – állapítja meg végül rezignált, elégtelen hangon a költő.